

És important que es tradueixi al català l'obra del pensador liberal i pluralista Isaiah Berlin, i per això cal saludar aquesta àmplia i molt representativa recopilació d'escrits (en una excel·lent traducció). És important perquè, amb grans mostres d'erudició i de síntesi, Berlin analitza críticament tres amplis corrents d'idees, dos dels quals el pensament català lamentablement sovint ha menystingut en favor d'una defensa monolítica i acrítica del tercer. És important perquè vincula el liberalisme polític i el pluralisme cultural als primers, mentre que veu en el tercer un perill amenaçadorament totalitari.

En primer lloc, Isaiah Berlin reivindica la gran tradició liberal occidental, en la qual es va refugiar de la persecució soviètica als jueus i on va triomfar. Recordem que fou el primer becari jueu d'Oxford, on serà deixeble de l'historiador de la cultura Collingwood i després professor; també serà president de l'Acadèmia Britànica i diplomàtic del govern britànic i nordamericà. Amb Popper i Gellner, Berlin forma part d'una esplèndida tríada de jueus refugiats a Anglaterra que esdevenen els més grans defensors del liberalisme polític i del pluralisme cultural.

Molt en la línia de *La societat oberta i els seus enemics* de Popper, Berlin defensa la llibertat negativa o liberal davant el perill totalitari que veu amagat darrera el concepte «positiu» (dominant en la Il·lustració francesa, l'idealisme alemany i el marxisme). És el conegut assaig «Dos conceptes de llibertat», paral·lel a altres inclosos en aquest volum, com el també clàssic «La inevitabilitat històrica» (on Berlin denuncia les conseqüències totalitàries de les ideologies deterministes), i «De l'esperança i la por alliberats», «El concepte d'història científica» i «Encara existeix la teoria política?».

També vinculats al liberalisme, s'han seleccionat dos il·luminadors estudis dedicats a Churchill i a Roosevelt, a més de l'autobiogràfic «Converses amb Akhmàtova i Pasternak». S'hi narren els contactes de Berlin amb russos disconformes —en moments en què es congriava la Guerra Freda— que van provocar un famós i greu conflicte diplomàtic

Isaiah Berlin: un gran clàssic finalment traduït

Isaiah Berlin
El veritable estudi de la humanitat
Traducció de Laia Font i Dolors Udina
Empúries, Barcelona, 2009
773 pàgs.

soviètic-occidental. Cal recordar que Berlin va portar a Occident els primers exemplars del prohibit *Doctor Zhivago*.

En segon lloc, denuncia la tradició jacobina francesa i una certa Il·lustració sovint mitificada acríticament. Berlin —com ningú— en destaca elements perversos que analitza en Condillac, Condorcet, Hèlvetius, Voltaire, Rousseau, Robespierre o Saint-Simon..., i en mostra profundes concomitàncies amb absolutistes anteriors com Bodin, Bossuet i posteriors, d'alguna manera precursors de derives totalitàries, com Napoleó, Joseph de Maistre, Fichte, Fourier o Comte.

A la imposició jacobina d'un ideal abstracte que donarà origen a moltes

crueltats com el *Terror* de Robespierre, Berlin hi oposa, a més del liberalisme clàssic, una altra tradició molt diversa però que també té sovint —diu— molt superiors fonaments pluralistes i fins i tot liberals. Es tracta d'una dispersa «antiil·lustració» continental, l'anàlisi de la qual és una aportació molt personal de Berlin. Aquí s'inclouen dos amplis i sintètics assaigs «La Contra-il·lustració» i «L'apoteosi de la voluntat romàntica: la revolta contra el mite d'un món ideal».

En una anàlisi molt personal i innovadora, Berlin reivindica el napolità Vico que, un xic posterior a Descartes, s'oposava a l'aposta d'aquest per una raó reductivament matemàtica. Destaca el descobriment de la naturalesa lingüística de la humanitat i, per tant, la riquesa continguda en les diverses llengües de Hamann i Herder (s'hi inclou el clàssic «Herder i la Il·lustració»), que critiquen la deriva etnocèntrica i jacobina de gran part de la Il·lustració francesa i del mateix Kant. Finalment vincula, pel comú atac a tota abstracció reductivista, els grans escriptors russos Dostoievski, Turgenev, Tostoi (al molt agut assaig «L'erició i la guineu» n'analitza brillantment la visió de la història i el pacifisme pessimista) i el complex revolucionari humanista Herzen.

Significativament, Berlin fou qui encunyà el terme filosòfic «expressivisme» (divers de l'artístic) per anomenar la necessitat humana d'expressar-se a través de tots els actes vitals i culturals. Però també per anomenar els pensadors que defensen la complexitat de la vida, la riquesa cultural i el pluralisme polític, que la imposició d'abstraccions esclafen totalitàriament. Berlin considera que la defensa del pluralisme cultural és la base del polític i, per tant, de l'estimat liberalisme al qual dedica la seva vida i obra. La llibertat i pluralitat són condició humana perquè les «col·lisions de valors són l'essència» del que és la humanitat i cal assumir-les com «un valor intrínsec, element inamovible en la vida humana» que, quan es vol eliminar, acaba conduint al totalitarisme més inhumà.

